

**MARKUS
TIITTULA**

**MAAILMA
ON TOTTA**

**SEIKKAILUJA OUTOJEN
USKOMUSTEN PARISSA**

JOHNNY
Kniga

MARKUS TIITTULA

**MAAILMA
ON TOTTA**

**SEIKKAILUJA OUTOJEN
USKOMUSTEN PARISSA**

**JOHNNY
*Kniga***

HELSINKI

Ensimmäinen painos

© Markus Tiittula ja Johnny Kniga 2025

Kuvaliitteen kuvat © Markus Tiittula, ellei toisin mainita.

Johnny Kniga

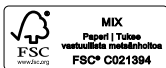
An imprint of Werner Söderström Ltd

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN: 978-952-362-065-0

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@kniga.fi

SISÄLLYS

Johdanto: Rationaalisuuden janalla	7
1. "Isojalka on yhtä todellinen kuin koira!" <i>Mielikuvitusta kiihottavat myyttiset eläimet</i>	17
2. "Kivet imevät itseensä raskaita energioita suojellakseen käyttäjän energiakehoa" <i>Vaihtoehtoisia hoitoja vai terveyshuuhaata?</i>	35
3. "Pluto ja Mars neliössä kuvaavat sotaa" <i>Elämänohjeita tähtikartoista</i>	53
4. "Ulkoavaruuden olento YouTubessa – hullua mutta totta" <i>Onko totuus tuolla jossakin?</i>	69
5. "Sillalla kohti totaalista vapautta" <i>Skientologian miljardin vuoden avaruusooppera</i>	89
6. "Ei ole pienintäkään epäilystä, etteikö tonttuja olisi olemassa" <i>Piiloväki ja muut islantilaiset tontut</i>	109
7. "Hengenomainen lääkkeellinen voima, joka ei ole aistein havaittavissa" <i>Berliinin muuri -pilleri ja muita homeopaattisia hoitoja</i>	127
8. "Parkkipaikkaenkeli on suosittu ja käytännöllinen apu" <i>Enkelit tarjoavat uushenkistä selfhelpiä ja apua arjen pulmiin</i>	147
9. "Maailman suurin uskonto, jota ei ole olemassa" <i>Saatana on hyväksi sinulle!</i>	161
10. "Yhtä kovat natsat kuin Mooseksella!" <i>Joseph Smith taikoi mormonien pyhän kirjan hatusta</i>	179
Epilogi: Kissanhiekkaa luokkahuoneessa	201
Viitteet	213
Lähteet	217

JOHDANTO

RATIONAALISUUDEN JANALLA

”Sä olet mulle unelmaa, mutta maailma on totta”

PELLE MILJOONA: ”MOOTTORITIE ON KUUMA”

”The world is a vampire”

THE SMASHING PUMPKINS: ”BULLET WITH BUTTERFLY WINGS”

Yhdysvaltain armeijan palkittu tiedustelupäällikkö, kenraali Albert Stubblebine III, oli vakuuttunut siitä, että hän voisi oppia kävelemään seinän läpi pelkällä tahdonvoimalla ja riittäväällä sitkeydellä. Stubblebine uskoi, että seinä on jonkinlainen illuusio ja koska kaikki koostuu atomeista ja atomien sisällä on valtavasti tyhjää tilaa, hän voisi vain sulauttaa omat atominsa – tai niiden sisältämät tyhjtät tilat – seinän atomeihin – ja niiden tyhjiin tiloihin – ja päästä tavoitteesensa. Kenraali päätti kokeilla, onnistuuko hänen kävellä viereiseen huoneeseen käyttämättä oviaukkoa. Hän keräsi voimia ja rohkeutta yritykseensä, otti vauhtia – ja satutti nensä taas kerran.¹

Albert Stubblebine III on hahmo Jon Ronsonin erinomaisessa kirjassa *Vuohia tuijottavat miehet*. Kirja ja siitä tehty George Clooneyn ja kumppaneiden tähdittämä elokuva kertoo Yhdysvaltain armeijan 1970-luvun lopulla alkaneesta salaisesta operaatiosta, jonka tarkoituksena oli – ja on kenties edelleen – opettaa sotilaille paranormaaleja taistelutaitoja, kuten kyky saavuttaa näkymättömyys, kävellä seinien läpi ja tappaa vuohia pelkän tuijotuksen voimalla.

Jo kirjan alkukohtauksessa käy kuitenkin ilmi, kenraali Stubblebine on väärässä. Ihminen ei voi kävellä kiviseinän läpi, vaikka atomeissa tyhjää onkin. Ehkä Stubblebinen asenne kuitenkin kertoo ihmisestä jotain oleellista, jopa ihailtavaa. Emme löydä tai opi mitään uutta, jos vain tyydymme siihen, minkä jo tiedämme ja mikä on jo valmiiksi nenämme edessä. Uusien, yllättävienkin näkökulmien hakeminen, *out of the box* -ajattelu ja ”voittaja ei luovuta, luovuttaja ei voita”-mentaliteetti ovat aina ajaneet ihmiskuntaa eteenpäin. Ihmistä on aina kiinnostanut kokeilla elinympäristönsä ja kykyjensä rajoja ja kuvitella vaihtoehtoisia maailmoja ja olemisen tapoja. Ajatuskin siitä, että tulevaisuuden ennustaminen, kullaan keinotekoinen valmistaminen, ajatusten lukeminen tai jopa kuoleman voittaminen olisi mahdollista, on kiihottanut ihmismieliä vuosituhansien ajan. Joskus halu uskoa on niin voimakas, että käsitys todesta ja illuusiosta sekoittuvat.

Teknologiajätti Applen pitkäaikaisen toimitusjohtajan Steve Jobsin sanottiin puskeneen alaisiaan eteenpäin karisman, maanisuuden, liioittelun ja pelottelun avulla niin voimakkaasti, että sekä hän itse että hänen alaisensa kieltäytyivät pitämästä mitään mahdollisena. Ilmiötä kuvailtiin termillä *reality distortion field*, puhuttiin jonkinlaisesta Jobsin ympärille muodostuneesta todellisuutta vääristävästä vaikutuspiiristä, jonka parissa ajan ja fysiikan lakien uskottiin lakanneen toimimasta. Näin ei tietenkään kirjaimellisesti ollut, mutta oikeassa mielentilassa saatiin silti konkreettisia tuloksia aikaan: Apple kehitti tuotteita, joita oli aiemmin pidetty mahdollisena toteuttaa – ja vieläpä täysin epärealistisessa aikataulussa. Kenttää siis ei ollut olemassa, mutta tavallaan kuitenkin oli.

Tämä kirja kertoo vaihtoehtoisista uskomuksista ja tavoista tulkita maailmaa; ihmisistä, jotka uskovat muun

muassa tonttuihin, enkeleihin, homeopatiaan, astrologiaan ja ulkoavaruuden olentoihin. Kaikilla näillä uskomuksilla on satoja vuosia vanhat perinteet ja rikas historia. Silti kaikkiin näihin uskomiseen vaatii myös kykyä ja halua nojata tiedonfilosofisesti sellaisiin lähteisiin ja todisteisiin, joihin esimerkiksi tiede ja tutkimus ei luota.

Kirjassa pohditaan, mitä kaikkea me uskomme, ja miksi. Miksi vallitsevaa todellisuuskäsitystä venyttäviin teorioihin ja ajatuksiin uskotaan niin sitkeästi, vaikka ulkopuolinen maailma suhtautuisi epäillen, jopa naureskellen? Mitä ihmiset saavat eksentrisistä uskomuksistaan, ja miksei mikään määrä faktoja saa heitä muuttamaan mieltään?

Ainakin joskus kyse on siitä, että ihmisellä on sekä tarve että luontainen kyky rakentaa päänsisäisestä maailmastaan johdonmukainen ja looginen – vaikka väkisin. Tämä piirre korostuu sosiaalisissa ryhmissä, joissa voi olla voimakas paine uskoa samalla tavalla kuin muut. Joskus tämä voi johtaa myös kollektiiviseen ratkaisuun, oli se sitten alitajuinen tai tietoinen, jossa koko ajatus faktasta ja fiktiosta asetetaan syrjään. Puhutaan eräänlaisesta valehtelusopimuksesta, jossa sekä teorian esittäjä että kuulijakunta yhdessä päättävät, että jotakin kutsutaan todeksi ja käsitellään totena, vaikka molemmat osapuolet sisimmässään tietävät, että kyse on fiktiosta. Itse asiassa tämänkaltaiseen ajatteluun ja raamitukseen perustuu moni inhimillisen toiminnan muoto.

Helsingin yliopiston uskontotieteen professori Terhi Utriainen sanoo tätä kirjaa varten antamassaan haastattelussa, että kyse on jonkinlaisesta aikuisten leikistä, joka on itse asiassa tärkeää mielikuvituksen kannalta.

”On myös käytetty termiä epäuskosta pidättäytyminen. Se on vähän sama, kun lapset leikkiessään sanovat: ’Ollaan

nyt niinku sä olisit Ken ja mä olisin Barbie, jooko?’ Ihmiset ajattelevat erilaisilla varmuusasteilla, ja tämä on sopimus, jossa päätetään, että nyt voidaan unohtaa kaikki rajoitukset ja olla vaikka supermiehiä. Tähän perustuvat teatteri, leikki, rituaalit ja muut”, Utrainen kuvailee.

Samalla tavalla kuvataan yleisön ja esiintyjien suhdetta amerikkalaisen showpainin eli wrestlingin parissa. Käytetään termiä *kayfabe*. Se on eräänlainen hiljainen sopimus, jonka mukaan molemmat osapuolet tietävät, tunnustavat ja iskevät silmää sille, että kyseessä on feikkipaini, käsikirjoitettu näytelmä. Tätä ei kuitenkaan saa sanoa ääneen tai ainakaan myöntää ulkopuolisille, koska eihän tässä nyt idiootiksi haluta leimautua!

Wrestling, jota on kutsuttu myös punaniska-animeksi ja muskelibaletiksi, otetaan kuitenkin alan sisällä aivan tosissaan. Ainakin osa esiintyjistä kokee alan kulttuurin jopa velvoittavan, että he pysyvät roolissaan myös kehän ulkopuolella, mikä saattaa käydä melko raskaaksi etenkin niin sanotuille pahiksille, jos heidän on käyttäydyttävä huonosti myös siviilissä. Erikoinen näytelmä toisaalta myös palkitsee: yleisö saa purkaa alkukantaisia tunteitaan ja esiintyjät nauttia loppuunmyydyin, meluisan areenan ihailusta. Olisihan se hieman kummallista, jos julkisesti tunnustettaisiin, että koko homma on lavastettu ja voittaja oli tiedossa jo edellisenä tiistaina. Toisaalta *kayfaben* raamitus pitää sisällään myös mahdollisuuden sanoa nenäkkäälle kyselijälle tarvittaessa, että *tietysti* kyse oli leikistä ja teatterista – oletko ihan hölmö kun tuollaisia kyselet?

Terhi Utraisen mukaan tämän kaltaisten mielikuvitus-tilojen avulla saadaan myös asioita aikaan. Roolipeliä muistuttavissa asetelmissä voi syntyä uusia suhteita ja uusia ajatuksia, jotka sitten jatkavat elämäänsä myös session jälkeen.

”Leikeillä voidaan muuttaa ulkopuolista maailmaa, koska ihmiset poistuvat roolipeleistä erilaisina kuin sinne astuessaan”, etenkin enkeliuskoo ja enkeleiden ympärille muodostunutta uushenkisyyttä tutkinut Utriainen sanoo.

Hyvänä esimerkkinä tästä on Donald Trump ja hänen punaisiin *Make America Great Again* -lippiksiinsä pukeutuneet kannattajansa: kaikki tietävät, että Trump valehtelee, rikkoo lakeja eikä ole pätevä presidentiksi, mutta kun sitä ei haluta myöntää, niin koko MAGA-heimo on yhdessä päättänyt yksinkertaisesti uskoa, että Donald Trump on paras presidentti ikinä. Mitä enemmän ulkopuolelta osoitetaan Trumpin rikoksia, moraalittomuuksia ja sekoiluja, sitä jyrkemmin koko porukka kiertyy talismaaninsa ympärille ja sanoo jopa omien aistiensa vastaisesti, että kyse on vain kommunistien panettelusta ja epäreilusta noitajahdistista.

On sanottu, että Trumpin kannattajat ottavat hänet tosisaan mutta eivät kirjaimellisesti. On sanottu, että he uskovat Trumpia, koska uskovat Trumpiin – lojaalius, innostus ja henkilöä kohtaan koettu ihailu jyräävät faktat ja kylmän harkinnan. Kyse on jonkinlaisesta irrationaalisesta uskosta tai henkilökultista, jota ei voi järjellä selittää eikä faktoilla purkaa. Trump-usko on myös oiva esimerkki siitä, miten erilaisilla panoksilla ja säännöillä siinä mukana olevat ihmiset yhteistä leikkiään harrastavat sekä siitä, minkälaisia reaali maailman vaikutuksia perättömiin väitteisiin uskomisella ja faktojen kiistämisellä voi olla. Se on myös esimerkki siitä, että ihmisillä tuntuu olevan voimakas halu seurata johtajaa ja ajatella, että jotkut meistä ovat merkittävästi etevämpiä kuin toiset.

Kayfaben konsepti, tosielämän leikki, toimii kuvaamaan niin Trump-uskoa kuin monia tässä kirjassa käsiteltäviä esoteerisia uskomuksia ja marginaalisia maailmankatsomuksia,

koska myös niihin sekoittuu selkeä ristiriita ulkoisten paineiden ja sisäisten toiveiden välillä: illuusio siitä, että oikein voimallisesti uskomalla mikä tahansa toive voi toteutua ja mistä tahansa ilmiöstä voi tulla totta. Halutaan pitää toinen jalka taikamaailmassa ja toinen reaalimaailmassa. Tämä välitila tai kaksilla rattailla ajelu näkyy myös siinä, että monien marginaalisten uskomusten parissa samaan aikaan sekä halveksitaan tiedettä, tutkimusta ja tiedonvälitystä että toisaalta palavasti kaivataan niiden hyväksyntää.

Sama ilmiö on nähtävissä myös tuoreimmassa, vuonna 2024 tehdyssä, Tiedebarometrissä, jonka mukaan suomalaiset sekä arvostavat tieteellistä tietoa että toisaalta uskovat monenlaisia sangen erikoisia ja epätieteellisiä teorioita. Joidenkin tässäkin kirjassa esiteltyjen uskomusten suosio on jopa noussut kaksi vuotta aiemmin tehdystä kyselystä. Esimerkiksi peräti 44 prosenttia suomalaisista uskoo, että kansanparantajilla on kykyjä, joita lääketieteen parista ei löydy. Lisäksi 14 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa tästä mielipidettään. 27 prosenttia suomalaisista pitää homeopatiaa tehokkaana tapana hoitaa sairauksia, ja 20 prosenttia ei osaa sanoa. 14 prosenttia uskoo, että ihminen *ei* ole syntynyt aiemmista eläinlajeista miljoonien vuosien saatossa, ja 12 prosenttia ei osaa sanoa. 22 prosenttia suomalaisista taas *ei* pidä ilmastonmuutoksen etenemistä todellisena ja vakavana uhkana.²

Tiedebarometrissa kysyttiin myös, uskooko vastaaja ufojen vierailuun maan päällä, vaikka sellaista ”ei ole tieteellisesti todistettu”. 26 prosenttia suomalaisista vastasi uskovansa ja peräti 32 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa – mahdollisuuden avoimena pitävien osuus oli siis selvästi yli puolet vastanneista.³ Vuoden 2019 kyselyn mukaan viihdehoroskooppeja ”syvällisempään” astrologiaan uskoi 12

prosenttia, ja kantaansa ei osannut sanoa 22 prosenttia, eli kolmasosalle suomalaisista tuntui ajatuksena mahdolliselta, että ainakin jotkin horoskoopit olisivat tietoon pohjautuvia ja luotettavia.⁴

Kirkon tutkimuskeskuksen neljän vuoden välein teetämän Gallup Ecclesiastica -kyselyn mukaan noin 40 prosenttia suomalaisista allekirjoitti vuonna 2019 väitteen: ”On olemassa näkymättömiä maailmoja tai olentoja, jotka vaikuttavat meidän maailmassamme” ja yli puolet noin neljästä tuhannesta vastaajasta raportoi vähintään yhdestä ylikuonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta. Samaisen kyselyn mukaan 43 prosenttia suomalaista joko ”uskoo vakaasti” enkeleihin tai ”pitää niitä todennäköisinä”.⁵

Homeopatiaan, astrologiaan, ulkoavaruuden olentoihin tai enkeleihin liittyvät uskomukset ovat osoittautuneet sitkeiksi ja niihin uskovien osuus kaikista kansalaisista melko stabiiliksi. Tiedon lisääntyminen ei ole juuri tilannetta muuttanut. Psykologi ja aivotutkija Jukka Häkkisen mukaan on mielenkiintoista, että helposti saatavilla olevaa tieteellistä tietoa on vaikea ottaa vastaan: ”Sehän meidät erottaa keskiajasta, että saatavilla on niin paljon tieteellistä tietoa, joka kertoo, miten asiat ovat. On kiinnostavaa, miten me omaksumme näitä juttuja ja mitä taas kieltäydymme uskomasta.”

Häkkinen sanoo toisaalta myös, että jos henkilö ajatteli huolellisesti jokaista mahdollista asiaa, häntä pidettäisiin todennäköisesti outona, jopa sairaana.

”Esimerkiksi pakko-oireista kärsivä mieltii jokaista asiaa ihan valtavasti, vaikka sellaista, että kannattaako astua seuraava askel oikealla vai vasemmalla jalalla. Jos olisimme mieltömän rationaalisia ja reflektoisimme jokaista päätöstä, siitä ei tulisi yhtään mitään”, hän sanoo.

Kyseessä on siis rationaalisuuden jana, jolta etsimme sellaista kohtaa, jossa rationaalisuutta on riittävästi mutta myös intuitiolla ja automaattiasetuksilla on oma roolinsa.

Myös Utriaisesta mielestä jotakin menetettäisiin, jos rationaalisuus ottaisi koko pelikentän haltuunsa.

”Intuitiivisesti sanoisin, ettei pelkissä faktoissa eläminen olisi kaikille ihmisille tai ihmisryhmille hyvä, mutta ei missään nimessä siellä toisessakaan ääripäässä. Ehkä puolivälissä tai puolivälin ja faktapäädyn välissä olisi hyvä, koska näen, että tämä liittyy niin vahvasti ihmisen kuvittelukykyyn ja jos esimerkiksi uskonnollinen kuvittelukyky jostain syystä kokonaan häviäisi, häviäisi muutakin tärkeää, kuten toisiin maailmoihin eläytyminen. Iso osa meistä tarvitsee jonkin verran lumoutumista, mutta se on samalla seikka, josta meitä voi vetää kuin pussia narussa”, Utrainen pohtii.

Kiinnostavaa onkin, miten todellinen ja voimakas niin sanottu plaseboefekti on nykytiedon valossa. Miten vaikkapa sinänsä tehoton hoitomuoto ja epätieteellinen teoria voi olla ihmisen terveydelle hyväksi – jos siihen vain usko tarpeeksi. Illuusio hoidosta on joskus lähes yhtä tehokas kuin hoito itse. Tätä teemaa käsittelee esimerkiksi menestyskirjailija Nathan Hill romaanissaan *Wellness*, jossa pohditaan, onko epäeettistä antaa ihmisille lumehoitoja vai onko päin vastoin epäeettistä olla antamatta näitä hoitoja, kun ne plaseboefektin takia kuitenkin lopulta toimivat ja niiden avulla tai myötävaikutuksella saavutetaan toivottu lopputulos? Onko sillä merkitystä, miten suotuisa päämäärä saadaan aikaiseksi?

Samalla tavalla monen tämän kirjan uskomuksen kohdalla voidaan pohtia, kumpi on tärkeämpää, se, että väite tai uskomus on ehdottomasti totta, vai se, että siihen

uskominen jollakin tavalla parantaa uskovan elämänlaatua? Kannattaako epärationaalisesta uskosta luopua, jos samalla katoaa sen sivuvaikutuksena tullut henkinen tai fyysinen hyöty? Monen uskomuksen kohdalla on selvää, että juuri voimakas usko pitää sekä koko rakennelmaa pystyssä että tuo elämään sisältöä.

Helsingin yliopiston uskontotieteen professori Titus Hjelm toteaaakin, että epätieteelliset ja kummallisetkin uskomukset voivat olla meille hyväksi. Tässä mielessä ne muistuttavat plaseboa, sillä ne saattavat tuoda mielenrauhaa ja muita positiivisia vaikutuksia täysin riippumatta siitä, kuinka faktuaalisia ja todennettavia niiden doktriinit ovat.

”Jos joku uskoo vaikka enkeliin ja kokee sen auttavan, niin sillä ei ole sosiologin näkökulmasta mitään väliä, onko uskon kohde olemassa vai ei, koska uskomisella on positiivisia seurauksia sille, joka uskoo. Uskonto voi toimia riippumatta siitä, mikä sen kohteen uskottavuus on – on se sitten jokin jumala tai avaruusolio tai mitä tahansa”, Hjelm sanoo.

Lähdetään seikkailulle outojen ja todentamattomien uskomusten maailmaan. Pääsemme kurkistamaan muun muassa islantilaiseen tonttukouluun, jonka rehtori uskoo vakaasti, että jonkinlaisessa rinnakkaistodellisuudessa elää meille näkymättömiä piiloihmisiä. Tutustumme ufouskon moniin ulottuvuuksiin – kuten YouTube-videoita tehtailevaan alieniin – ja pohdimme, mikä saa nuoren suomalaisen muuttamaan Floridaan skientologian perässä. Selvitämme, minkälaista modernia hengellisyyttä on syntynyt enkeleiden ja Saatanan ympärille, mitä tekemistä ”Pluton ja Marsin neliöllä” oli Hamasin Israeliin suuntaaman yllätyshyökkäyksen kanssa, ja mikä saa uskomaan, että kivet ovat eläviä ja vedellä on muisti.

Aivan ensimmäiseksi kuitenkin heittäydymme klassikkoaiheen kimppuun, kryptidien maailmaan, ja pohdimme, miksi isojalkaa, lumimiestä ja Loch Nessin hirviötä kannattaa etsiä, vaikkei niitä ikinä löydettäisi.

MITÄ KAIKKEA ME USKOMMEKAAN – JA MIKSI?

Mikä saa uskomaan isojalkaan, vaikka todisteita sellaisen olennon olemassaolosta ei löytyisi? Entä miten YouTubessa julkaistut alienien viestit saavat vakuuttumaan, että ufoja ja maapallon ulkopuolista elämää on olemassa? Hoidetaanko kuningas Charlesin syöpää lääketieteellisesti vai kuninkaan itsensä markkinoimien vaihtoehtohoitojen keinoin?

Kaikesta luonnontieteellisestä ymmärryksestämme huolimatta me ihmiset uskomme mitä kummallisimpiin asioihin.

Maailma on totta -tietokirjassaan toimittaja Markus Tiittula seikkailee erilaisten uskomusten parissa eri puolilla maapalloa, keskustelee ihmisten kanssa heidän uskomustensa syistä ja pohtii veikeään tapaansa kokemusten, tutkitun tiedon ja uskon suhdetta.

JOHNNY
Kniga

www.johnnykniga.fi

30.12

978-952-362-065-0